

ЖИТТЯ і СЛОВО

МІСЯЧНИК.

Адреса Редакції і Адміністрації: Дрогобич, вул. Солоний Ставок, ч. 21.

Адреса для поштових посилок: Drohobycz, skrzynka pocztowa 6.

Адреса для грошових і розрахункових переказів: Adm. „ŻYTIA i SŁOWO“
Drohobycz, konto rozrachunkowe nr. 3.

ЗМІСТ.

1. Наїзд гітлеризму на Австрію, 2. Процес Бухаріна і Тов., 3. Три з'їзди, 4. Сталін і Еспанія, 5. Поправки до „Повороту з СРСР“, 6. Політика св. Юра, 7. Листування Редакції.

Наїзд гітлеризму на Австрію.

День 11. березня 1938 р. останеться великим днем історії „німецького народу“. Цього дня стотисячна змоторизована німецька армія перейшла границю Австрії з метою „зложили приязну візиту австрійській армії“, як сказав вожд Гітлер, та повторив новий гітлерівський канцлер Австрії Зайс—Інкварт.

„Візитуючій армії“, вивінуваній танками, панцирними возами й літанками, приділено до помочі відділи штурмовців, штафетовців, Шуппо й Гестано. Дорогі гості з Третьої Республіки були в кожній, навіть найменшій, місцевості так ентузіастично витані націонал—соціалістичною публікою і просто—публікою, що цей ентузіазм уділився навіть Польській Агенції Телеграфічній. Та мимо овацій і повени фляг зі свастикою, якими зацвили австрійські міста, гості не чулися в господарів як у себе в дома. В ніч переходу границі гітлерівською армією над Віднем, в якому вже р'ядив Зайс—Інкварт, кружляли гітлерівські розвідчі літаки, більшість поліції була наступного дня звільнена, а її місце заняли штурмовці, які в першу чергу обсадили будинки: ур'ядової агенції телеграфічної, канцлера і Патріотичного Фронту. Гітлерівська жандармерія обсадила віденську радіостанцію, де весь старий персонал замінено своїм, до спікера включно. Гітлерівські військові авта, в гущі яких губилися австрійські, мали старанно закриті нумери. — Бо бути господарем Австрії має суспільно—моральне право не австрійська армія в особах генералів, не новий гітлерівський уряд Австрії іменованій гітлерівцем Зайс—Інквартом за вказівками висланника Гітлера Біркля і не австрійські чорні сотні в брунатних сорочках. Природній господар економічних багатств Австрії, австрійський пролетаріят, хоч знесилений

і придавлений австро-фашизмом, міг в останніх годинах незалежності Австрії зірватись до бою, хоч і безвиглядного. Аджеж ці маси на аншлюсові затії Гітлера відповіли бурхливими протестами в час гітлеризації австрійського уряду Шушнігом. По скупим вісткам в Лінці з даху будинку Патріотичного Фронту острілювано похід гітлерівців; в тому ж місті робітники вийшли з фабрики на контр-демонстрацію з залізними рурами й штабами. Протестувало не тільки робітництво але й селянство. Так що канцлер Шушніг, назначуючи на 13. бер. плебісцит у справі самовизначення Австрії, тимсамим не мав сумніву в піддержці народніми масами свого протианшлюсового становища. Але проти пруської армії буржуазно—демократичний уряд Австрії не міг пориватися. Австро-фашизм, розгромивши гарматами в 1934 р. робітничі домівки Відня, здушивши соціалістичні партії,— сам знищив головну підставу справжньої незалежності Австрії, тобто незалежності її від гітлерівського і муссолінівського імперіялізму. По протисоціалістичному пучі гаймверів справа незалежності Австрії стала виключно об'єктом торгів і коншахтів між імперіялістичними державами. Єдиною гарантією незалежності Австрії це сильний робітничий рух. Коли австрійський пролетаріят кроваво розгромлено в лютому 1934. р. то це була фізична поразка, якої причина лежала в дрібноміщанському колтунстві соціал-демократичних партійних бюрократів. В новітніх часах функцію пут на ногах австрійського пролетаріяту сповнила ком. партія Австрії. Не маючи віри в сили пролетаріяту і лякаючись справжньої класової боротьби, австрійські сталіністи по знаній рецепті „мирних — демократичних“ та „імперіялістично-фашистівських“ держав, по якійто рецепті вони забавляються в політику з ур'ядами капіталістичних держав, вибрали не австрійський революційний пролетаріят а „австрійську націю“ Шушніга. В центральному органі австрійських сталіністів „Weg und Ziel“, що виходить у Празі, читаємо:

„Через свою імперіялістичну політику, через свій кривавий терористичний режим, що подавляє всяку свободу і всякий поступ і топче ногами великі здобутки німецької культури, поставив Гітлер між Німеччиною та Австрією мур, який для демократично думаючого австрійського народу є більшою перешкодою, як високі гори або широкі океани. Така боротьба проти гітлеризму є національною боротьбою, такий розвій веде до створення окремої нації. Тим паче, що підставу до цього дав історична окремішність Австрії“.

А дальше покликаючись на марксівську діалектику (нешасна діалектика!) і на цитати з передвоєнної брошури „великого“ Сталіна, орган цей доказує, що боротьба проти гітлеризму є національною боротьбою і що австрійці є наділі окремою нацією з окремим минулим, окремою культурою і відмінним національним характером. І ось у „національній боротьбі демократично думаючого австрійського народу“ пролунали в неділю 13. березня 1938. р. оклики „Heil Hitler!“ Австро—фашизм Дольфуса—Шушніга нищив класу працюючих фізично, сталі-

нізм нищив її політично й морально. Не дивно, що Австрія, як територіяльна цілість, скапітулювала. Австро—фашистський уряд Шушніга, що завдячував своє існування антагонізмові Німеччини та Італії потугі на зовні, а лише на частині, буржуазії всередині. Вистарчило кілька ударів Гітлера у формі погроз збройної окупації Австрії, щоб Шушніг упав. Працюючи з „австрійським народом“ через мікрофон радія 11. III. ввечері по своєму уступленні, Шушніг сказав, що уступає під тиском насилля, щоб не допустити до проливу крові.

Підбита Австрія гітлеризується не днями, а годинами. Все по зразкам і силами Третьої Республіки. Щаслива Австрія!.. У своїй деклярації в дні 12. III. і в листі до вождя Муссолінього вожд Гітлер сказав, що „від років Німці в Австрії були переслідувані урядом без ніякої правної підстави. Терпіння австрійської людності не мали границь... Ми були змушені одного дня взяти в опіку наших братів опущених всіми“. І Австрія дістала опіку. За інформаціями кореспондентів у перших днях брунатного режиму свіжо заложені конц. табори мали вже 20.000 жертв. У Відні частіє грабунокі склепів нацистичною молоддю (прим. на Вольмутштрассе, де поліція зі зброєю в руках мусіла інтервеніювати). Всі інституції перейшли чистку й гітлеризацію. З цього приводу самогубства в сфері політиків, економістів і вільних фахів на порядку дня. Арешти, морди (в копальні солі коло Зальцбурга розстріляно 60 робітників), конфіскації маєтків—річі необхідні в організуванні гітлерівського ладу.

Що далі? Гітлер з балкону ратуша в Лінці в дні 13. III. сказав у промові до публіки, що недалекий той день, в котрому він покличе її (публіку) до післанництва збирання німецьких земель. Якихто? —15. III. з балкону готелю „Імперіаль“ у Відні сказав Гітлер у промові, що „провінція Німеччини (Австрія) буде повнити своє післанництво заборона“ і далі: „Мушу підчеркнути, що саме ця Східня Мархія (Ostmark) а вчорашня Австрія буде розбудована на спеціальну твердиню націонал—соціалізму“.

Німецькі війська заняли всі стратегічні точки в Австрії, обсадили границю Чехословаччини й Італії. Чехословачина, яка опинилася тепер в кліщах німецького імперіялізму (гляди на мапу) є безпосередньо атакована „Судетсько—Німецькою Бригадою“, формацією піввійськовою зложеною в чеських Німців на території—Німеччини. Ця формація веде в чеських пограничних районах нелегальну агітацію за аншлюсом Судетів до Німеччини, та начислює 10.000 осіб. Генляйнівці (чесько—німецькі гітлерівці) осмілені австрійськими випадками, дають до зрозуміння, що Судетські Німці, так як і Австрійці можуть числити на поміч і могутність Німеччини.

„На чеській границі цілу ніч горіли світла. Чехословацька армія сьогодні гарячково зміцнює оборону границі“.

„Минулої ночі я обїзджав австро—німецьку границю і всюди бачив змоторизовані німецькі полки. Німецькі відділи в кожному граничному пункті пливуть довгими колюнами в глибину Австрії“.

Так рапортував знаний американський репортер Р. Г. Найкерберкер в дні 15 березня.

Процес Бухаріна і тов. у Москві.

Жахливий процес Бухаріна і товаришів, що відбувався в перших днях березня 1938. р. у Москві викликав у цілому світі не тільки здивування, але й обридження до способів сталінської бюрократії. Немає двох думок, що зізнання обвинувачених жертв вимушені при допомозі інквізиційних метод ІПУ під особистими вказівками Сталіна і його підніжка Єжова.

Завданням процесу було скинути всю відповідальність за всі нещасті в краю на плечі опозиціонерів, а закордоном підконати впливу Четвертого Інтернаціоналу та скомпромітувати особисто Троцького.

Це наглядно видно з зізнань Крестинського, Бухаріна, а передовсім Раковського, що цілий час самообвинувачував не тільки себе, але обвинувачував у першу чергу свого довголітнього приятеля Льва Троцького. Зізнання Раковського є страшним документом упадку людської гідності. Раковський, щоб обтяжити Троцького сам признається до шпигунської служби в користь Англії й Японії.

В європейській пресі багато місця займало питання, якими методами користується ІПУ, щоб довести таких загартованих революціонерів, як Бухарін і Раковський до такого роду зізнань. По суті це справа другорядна, бо чи ІПУ катує свої жертви, вживаючи при цьому третього ступеня допитів — верчення здорових зубів, — чи доводить свої жертви при допомозі якихось „благородних“ метод невідомих нікому лише ІПУ, але за це першорядною справою є те, що підсудні беруть на себе всі неймовірні видумки оберката і його оточення, і в якомусь ближче невідомому шалі чи трансї виголошують подиктовані ІПУ зізнання. Великий Інквізитор із твору Достоєвського в порівнанні зо Сталіном — це невинна дитина, яка не знає, що робить.

Преса подає, що сая була переповнена „публикою“ . . . з ІПУ, яка від часу до часу ревіла на цілий голос, аж сая тряслася: „розстріляти тих усіх псів, нехай живе вожд народів Сталін!“ Були теж дипломати чужих держав, що пильно слідкували за дивним сталінським видовищем і негайно рапортували своїм урядам, що СРСР недалеко упадку, коли такі процеси можуть мати місце.

Є на тій салі велика льожа позаду трибуналу, закрита мушліновими завісками. Із салі не видно, хто є за тими завісками. Але всі знають, що заслонена льожа призначена для кровожадного і правдоподібно напів-божевільного Сталіна і його найближчих царедворців. Не

мають відваги кати показатись явно на салі і глянути в очі своїм жертвам скатованим і доведеним майже до божевілля. Сталін сам уже давно хворий на цезарну манію, показується прилюдно рідко і то тільки в товаристві найближчих своїх довірених. Сталін сам фактично вже нічого не рішає, йому тільки здається, що він диктує, а тимчасом він став тільки трубою термідоріяців, що свідомо викінчують революцію. Черга на Сталіна не за горами. Він це відчував. Віддавшись на услуги чужій верстві, він у своєму божевіллі, як усі ренегати, нищить на ліво і на право все те, що мало щонебудь спільного з революцією.

Поліційна система Єжова — Сталіна, як пише одна газета, розрослась в СРСР до нечуваних границь. Увесь режим: економіка, політика, культура, армія і навіть сам Сталін опинився в руках Єжова. Сталін давно в полоні свого власного поліційного апарату. Це не значить, що Єжов є проти Сталіна. Навпаки, Єжов є послухним рабом Сталіна, але й Сталін став рабом Єжова, а їх обох висунув на чоло термідоріянській табор СРСР.

Із Сталінського акту обвинувачення недвозначно виходить, що вся стара більшовицька гвардія була на службі в заграничних, держав. На чолі радянського уряду довгі літа стояв фашист Риков, на чолі Комінтерну фашисти Зіновєв і Бухарін, радянським амбасадаром у Парижі й Лондоні був подвійний шпигун Раковський, на чолі червоної армії стояв Троцький, який від 1921. р. був на службі Німеччини ітд. ітп.

Хто ж у це повірить?

Реакція на процес була велика. І не могло бути інакше. Із усіх усюдів ішли протести, передовсім тих, що їх сталінська охрнка хотіла змішати з болотом устами обвинувачених. Запротестував Троцький, запротестував французький журналіст Росмер. Протест вислали представники Другого Інтернаціоналу і російські меншовики, що є на еміграції. Запротестувала французька ліва діячка М. Пац, прорадянський Комітет антифашистівських письменників у Парижі, а навіть Ліга Оборони Прав Людини, яка всеціло була донедавна у руках французьких сталінців. Запротестував Вандервельде. Ціла французька преса, ліва і права однозгідно осудила сталінський кошмар у Москві.

Окремо треба згадати зізнання Гринька, довголітнього наркомфіна і автора твору про п'ятилітку. Гринько „признався“, що був теж подвійним агентом, а саме польським і німецьким. З його зізнань довідуємось, що Максимович—Саврич, Коцюбинський і багато — багато інших вже давно є небіщиками. Їх спрятано без суду, по сталінськи.

На тему процесу Бухаріна й товаришів можна писати цілі томи.

Сталінська бюрократія відсилає на смерть і в небуття останніх могоканів жовтневої революції, а оставших ще при житті робить живими трупами.

Недаром Муссоліні іронічно називає Сталіна тайним фашистом. Сталін не тільки об'єктивно, але й суб'єктивно працює тепер на користь фашизму.

Найстрашнішим ворогом Рад Союзу в тепер сталінський режим.

Три з'їзди.

УСДП — УСРП — УНДО.

I.

В останніх часах відбулися з'їзди трьох українських партій, а саме УСДП, УСРП, і УНДО.

Перший відбувся зїзд УСДП. Здавалося би, що в моменті нагального наступу фашизму одинока легальна робітнича партія серед українського народу поцейбіч отрясеться з глибокого сну, в яким від років ця партія знаходиться і закличе укр. робітництво до широкої організаційної праці і до боротьби за свої права та боротьби проти „рідного“ і не рідного фашизму. Від років укр. робітництво відчуває брак широких масових організацій. Цей гін робітників до організації використовує українська реакція, фашисти всяких мастей, щоб тільки заманити робітників у свої ряди. Та мимо всіх зусиль, це їм не вдалося. Тоді укр. реакція змінила хитро свою тактику. Бачучи, що укр. робітництво не дається зловити на гурра - патріотичні фрази реакційних українських партій — закладає укр. реакція під своїм керівництвом окремі „суторобітничі“ організації як „Сила“ і другі. І вже цей підступ частинно вдався. Укрреакції вдалося втягнути до тих жовтих організацій деяку частину робітників та старається всіма силами деморалізувати їх, забити їх класову свідомість і виховати їх на наймитів фашизму.

УСДП, що в першу чергу повинна зайнятися організацією робітництва, нічого, але буквально нічого не робить ні в ділянці професійній ні політичній. Цілковита залежність від ППС, доброзичливі відносини до „нормалізаторського“ УНДО, імпотенція та нехоть до праці проводу—ось головні риси теперішньої УСДП. Останній її з'їзд (до речі цілком непідготовлений!) проминув без найменшого відгуку.

УСДП спить далі сном блаженних, оставляючи поле для герців розгуканого фашизму.

II.

25. XII. 1937 р. відбувався у Львові з'їзд радикалів, названий шумно „33. Краєвим Конгресом“ УСРП. Про цей з'їзд чи пак конгрес можна було довідатись щойно з 51. ч. „Гром Голосу“ з 31. XII 1937 р. До того часу не писали радикали про свій конгрес ні слова. Звичайно буває на світі, що кожна партія довго до свого з'їзду веде широку підготовчу кампанію в своїй пресі та обговорює всі питання, що мають бути ставлені на з'їзді. Але в радикалів якось інакше як у людей.

Вони в своєму „Гром. Голосі“ до з'їзду про з'їзд ні словечком не згадували. Це можна пояснити тільки тим, що нинішній провід УСРП не бажав собі приїзду на „Краввий Конгрес“ інших делегатів окрім тих, що були любі серцю секретаріату чи пана товариша секретаря. Взагалі поведінка провладу радикальної партії робить вражіння, що він не бажав собі поширення своєї партії, бо це примусилоби цей провід до ведення якогось ясного курсу політики. Це, що винішній провід робить це не політика, а звичайне політиканство. Від давендавна радикальна партія була все залежна від УНДО, раніш від трудової чи нац демократичної партії. Мнима опозиція радикалів нічого по суті не змінjala. „Опозиційність“ радикалів була потрібна для позискання цих селянських мас, що до них УНДО чи її попередниці не мали доступу. По світовій війні головним завданням радикалів було поборювання всіх класово свідомих робітничо - селянських організацій та неперебірчive цькування на Радянську Україну.

З моментом, коли УНДО вступило явно на шлях угоди, званої стидливо нормалізацією, радикальна партія знайшлася в прикрому положенні. Чому? Бо зі зміною умовин, треба було змінити і тактику. Давніше вистачало вдавання опозиційности супроти деяких потягнень УНДО, залишаючи однаковож в руках УНДО керму політику. Тепер одначе треба було зайняти не тільки ясно становище супроти „нормалізаційної“ політики УНДО, але одночасно треба було самому видвигнути програму в справі всіх явищ життя українських працюючих мас. А до цього нинішній провід УСРП ані не доріс ані не хоче. Тепер уже не вистарчав „боротьба“ (а властиво торг!), кілька посад у Ревізійному Союзі чи взагалі в кооперації, Просвіті тощо—а тільки до цього спосібний нинішній провід УСРП.

Ліквідація і самоліквідація всіх класових політичних організацій помогло УСРП до позбуття ся конкурентів в українському селі.

Нормалізаційна політика УНДО та її наслідки викликали велике негодування серед тих селян, що давніше підлягали впливам УНДО. Чи використала УСРП своє майже монопольне становище в українському селі як легальна партія для згуртування і зорганізування селянських мас до боротьби за „поступ і демократію“? Ні! Маючи всі дані стати найсильнішою партією українського села —УСРП, а властиво її провід нічого навіть не пробував у цьому напрямі зробити. Нинішній провід не хоче поширення УСРП, бо це означалоби справжнє зрадикалізування скостенілої нині УСРП, означалоби справжню боротьбу за права працюючих мас, а саме цього найбільше провід УСРП боїться. В боротьбі можна наразитись, а цього не люблять головачі УСРП. Їх мрією поворот до старих добрих часів, коли то генеральний незмінний секретар УСРП Стахів з п. Д. Левицьким рішали про тактику УСРП— фактично то рішав Левицький сам.

Що до самого з'їзду, то секретаріат УСРП зумів протягом кіль-

кох годин перемолоти 7 точок денного порядку зі святочним відкриттям і співаним закінченням. При відповідному доборі делегатів не мав провід УСРП клопоту ні з дискусією („дискусія виказала однодушність“ — пише „Гром. Голос“) ні з голосуванням. Всіми голосами прийнято резолюції та всіми голосами вибрано управу партії! Щаслива партія, що має таких спосібних режисерів!

III.

Майже по 6-літній перерві відбуло УНДО 4. і 5-го січня 1938. р. свій черговий, а саме 5-й з'їзд. Явна угодова політика УНДО започаткована в 1935. р., а підготовлена далеко перед тим, підтяла цілком впливи цієї партії в краю. Коли не здійснилися пляни походу на Київ — ні обіцянка „повноти прав“ — заметушилось в УНДО. Щоб перехопити невдоволення мас, почала певна група політиків УНДО творити спозицію проти політики голови УНДО. Дивним дивом висунулася на чолі опозиції група людей, що сами дала почин до нормалізації, а саме др. Д. Левицький і теперішній редактор „Діла“ Кедрин-Рудницький, що був фактором-посередником підчас перших спроб навязання контакту з урядовими чинниками.

Об'єм нашого журналу не дозволяє нам ширше зайнятися міркуваннями польських урядових кол, що воліли бачити як реалізаторів нормалізації не тих, що її приготували і започатковали, а воліли пп. Мудрого і Целевича. Крім багато інших причин, була певна і та, в політиці має значення те тільки, що робиться, але також хто робить. Коротко, ті, що опинились поза проводом теперішньої „нормалізаційної“ політики, почали творити докола „Діла“ опозицію, щоб всякими способами викликати вражіння, неначе б вона була взагалі проти нормалізації. Маючи до своїх послуг сторінки „Діла“, дала ця мнима опозиція почин до широкої анкети на тему політики голови і секретаря УНДО пп. Мудрого і Целевича. Вся ця робота виглядала майже на палатну революцію в УНДО. Дехто у Львові говорив навіть про розлам в УНДО. Та прийшов з'їзд і показалося, що так звана опозиція з Д. Левицьким на чолі не думає ні про розлами ні про захоплення керівництва УНДО в свої руки. Великий шум і крик мнимої опозиції скінчився звичайним торгом о кілька місць в управі партії. Голова УНДО, віцемаршалок Мудрий згодився радо на прийяття до нової управи партії кількох горе-опозиціонерів і за це осягнув однозгідне ухвалення резолюцій і одноголосне вибрання нової управи партії та згоду на продовження до теперішньої своєї політики. З „опозиціонерів“ покарано редактора „Діла“ Кедрин-Рудницького, його не тільки, не вибрано до ЦК, але навіть не допущено на салю нарад з'їзду. Головним моттом ундівського з'їзду було те, що всі бесідники підкреслювали щирю працю УНДО для нормалізації — та нарікання, що друга сторона нічого зі своїх обіцянок не дотримала.

Коли зробимо підсумки всіх трьох з'їздів, то можемо ствердити факт, що все остало по старому.

Сталін і Еспанія.

В 1931. р. по прогнанню короля Альфонса прийшли до влади буржуазні республіканці й їх ліві помічники, що віддали скоро владу більш надійному для капіталістів Жіль Роблесові. В 1936. р. еспанські робітники й селяни знова дали владу республіканцям й соціалістичним реформістам. Але зростаючий напір робітничих й селянських мас на капіталістичну приватну власність змушує буржуазію і земельних магнатів знова шукати більш надійної опори, чим уряд Народнього Фронту. Конечність оборонити інтереси промислового і аграрного капіталу при помочі найостріших засобів кинула буржуазію у обійми ген. Франко. Есп. буржуазія зрозуміла, що приватну власність на землю й середники продукції не дастся оборонити демократичними методами перед напором зреволюційнізованих мас. Еспанська революція ясно показала, що успішно боронити інтереси капіталістів і грандів та бурж. демократію проти рев. мас можна тільки методами фашизму.

В трагічному перебігу есп. революції злопам'ятну роль відіграв і відіграє т. зв. Народній Фронт. Щоб паралізувати, саботувати й розбити соціалістичний рух робітників і селян буржуазні республіканці творять т. зв. Нар. Фронт,— блок соціалістичної і комуністичної партій, анархістів і поумівців під своїм ідеологічним керівництвом. Таким робом буржуазія при помочі сталінців (постанови VII. конгресу К. І.) правих соціалістів і анархістів підчинила пролетаріят своїм наказам.

Хтож такі республіканці Азані і Компаніса? Є це ліберальне крило есп. буржуазії, що задумало боронити інтересів капіталістів демократичними методами. Не представляють вони жадної поважної суспільної сили, бо їхні класові друзі опинились усеціло в таборі Франка. Їхня задача зводилась до загальмовання революції і привернення собі довір'я у буржуазії. А Сталін задумав здобути тим способом довір'я французької і англійської буржуазії, доказавши на ділі, що він на терені Європи може сповнити ту саму роль, що й Гітлер. Так Сталінови були потрібні для прикриття своєї зради перед пролетаріятгом бурж. республіканці, а Азані й Компанісови Сталін як досвідчений кат із маркою революціонера, щоб обманути маси.

Мимо слабих впливів серед есп. пролетаріату зуміла однак Комуністична Партія Еспанії захопити в часі громадянської війни владу в свої руки. Як це сталося, що слаба московська агентура, маючи проти себе сильну соціалістичну партію і анархістів має усе сильний вплив на долю есп. революції? Сталінці зв'язались з республіканцями і бурж. крилом соціалістичної партії (Негрін, Пріето) проти лівих соціалістів, троцькістів, поумівців і анархістів, себто проти організацій, що репрезентували настрої революційних мас. Провід соціалістичної партії і анархістів старався революцію утримати в буржуазних рамах, він боявся розриву з буржуазією. Сталін із своїми домаганнями репресій проти соціалістичного руху мас (гл. ч. 1. Життя і Слова) в заміну за зброю та своєю контрреволюційною програмою „демократичної революції“ саме підходив найкраще на вождя Нар. Фронту. З легким серцем Азаня, Негрін і Компаніс а навіть Кабалеро віддавали голови еспанських пролетарів Сталінови, бо їхню програму можна було здійснювати тільки терором проти революційних мас.

Сталінські опричники мали ту перевагу над своїми союзниками з Нар. Фронту, що вони багаті в досвід у боротьбі з революціонерами в СРСР зачали зразу вживати методів Франка проти працюючих на території республіканської Еспанії. Не малу роль грала й доставка Москвою зброї, солено плаченої, котрої так погребувала респуб. Еспанія, але сталінські комуністи стали панамі положення головно тому, що вони найбільш підло й криваво обороняли інтереси буржуазії проти наступу промислового й сільського пролетаріату.

Брак масової марквівської партії, опортунізм соціаліст. партії і анархістів, шантаж Москви зброєю, допомогли сталінцям відіграти в есп. громадянській війні роль катів і грабарів революції. Протягом півгорарічної збройної допомоги есп. пролетаріят виказав велику хоробрість героїство й відданість справі, але старі робітничі партії зі своїм реформізмом і опортунізмом не доросли до задань, які їм поставила революція до розв'язання.

Криваві розправи з робітничими організаціями й їхніми провідниками (ПОУМ, анархісти, Нін, Дурутті) тільки поглибили пропасть між робітництвом а Урядом Нар. Фронту, селяни зневірилися, бо не бачили ясної суспільної програми, жовніри стражили довір'я до командантів,—а як наслідок ішла невдача за невдачою на фронтах. Генерали Нар. Фронту більш старались задушити прояви невдоволення серед мас, як побідити Франка. І зрозуміло. Бо різниця між Франко а Нар. Фронтом була хіба щодо способу й методів оборони капіталізму Народній Фронт і Сталін забезпечують перемогу фашизму в Іспанії. Тільки зрив пролетаріату проти Нар. Фронту мігби врагувати Іспанську революцію від упадку, бо навіть перемога генералів республіканського уряду над ген. Франком приведе до військової диктатури тих же генералів, що буде тільки переходовим станом до фашистівської диктатури. Тепер іде тільки розгрізка хто має ту диктатуру сповнити, чи агент Італії й Німеччини ген. Франко, чи агент Москви, Англії й Франції якийсь Негрін чи Міаха. Колиб уряд Нар. Фронту боронив інтереси працюючих, то англійські імперіялісти з уряду Чемберлена не старалибся, щоб Італія відкликала своїх „охотників“ з Іспанії. Перемога Франко чи Сталін це перемога над іспанськими працюючими.

АНДРЕ ЖІД

Поправки до „Повороту з С.Р.С.Р.“

А Жід видав недавно нову книжку під повищим наголовком. Цікавіші виїмки з цієї книжки подаємо нашим читачам на укр. мову.

„Протягом останніх трьох літ я так пересякнув марквівською літературою, що я не міг у СРСР чути чужо. Крім того прочитав я за багато описів подорожей, повних захоплення і оборони. Зробив я велику помилку, що за багато вірив похвалам, однак голоси, що могли мене остерегти, були як на мене за нахабні. Все радше вірю любові, ніж ненависті. Признаюся, що до всего в СРСР я відносився із довірям. Я був я затурбований не тому, що в СРСР були різниці, від яких я утілював, і привілеї котрі, як я думав, повинні бути знесені. Ясно видавалося мені зовсім природним, що намагаються прийняти мене як гостя можливо добре й показати мені все з найліпшого боку. Але дивувало мене, що між тим, що вважалося за найкраще, а тим, що було для загального ужитку була така пропасть: надмірні привілеї поруч пересічної або зовсім нужденної буденности.

Може це в чудацтвом мого ума й його протестанського укладу, але не маю довір'я до ідей, що їх оплачується, і „вигідних“ осудів, що по них визнавець може сподіватися якихнебудь користей.

Бачу тепер добре, що користав рядянський уряд, що вирізняв — впрочім без свідомих намірів корупції — артистів, письменників і тих усіх що могли співати йому похвальні гимни. Рівночасно дуже добре

бачу користі, що їх може черпати письменник, котрий хвалить уряд і конституцію. І за це дістав привілеї. Такі відносини збудили мою чуйність. Я не хотів дати себе обманювати. Перелякали мене надзвичайні ласки, якими мене обсипувано. Я не їхав до СРСР, щоб мати з цього користі. Але ті користі, що на мене там чекали були зовсім не дво-значні.

Чому не маю цього сказати? З московських газет я довідався, що в протягу кількох місяців продано понад 400.000 примірників моїх книжок. Прошу поррахувати, який процент давалиб мені авторські права. А стагі так щедро оплачувані. Колиб я писав дитирамби про Сталіна й СРСС, яка доля мене чекалаб!

Ті роздумування, які не повздержалиб мене від похвал, не повздержать мене також від критики. Признаю однак, що надзвичайно упривілейована (як у жадній країні Європи) ситуація для усіх, що мають у руках перо під умовою, щоб писали в бажанім сенсі, причинилася немало збудити моє недовір'я. В СРСР письменники є о много більше упривілійовані чим—які хочете робітники й ремісники. Два з моїх товаришів подорожі (кожний мав переклад книжки в друку) бігали до антикварень, склепів з рідкістю і перепродавців, бо не знали, як видати кілька тисяч завдатку, що його дістали а не могли вивезти. Мені однак ледви вдалося нарушити значний запасний фонд,—все давано мені там за дармо. Все—почавши від самої подорожі аж до коробки цигарет. За кожним разом, коли я витягав портфель, щоб влатити в реставрації або в готелі вирівнати якийсь рахунок, купити поштові марки або газети, стримував мене від цього чаруючий усміх і рішучий рух нашого провідника, „ви жартуєте, таж ви є нашим гостем, як і ваші п'ять товаришів.

У часі цілої моєї подорожі я не міг на ніщо скаржитися, а з усіх злосливих коментарів, якими домаганося ослабити мої закиди, найбільш безглузда була ілюзія, що закиди були через мое особисте незадоволення. Ще ніколи я не подорожував у так виставних умовах. Спеціальний вагон, найкращі самоходи, все найлучші кімнати, найщедріша й найвитворніша їда. І що за прийяття! Кілько старань! Як випереджувано мої бажання. Я був привитуваний і приймаий із найбільшим захопленням, окружений признанням і лизунством. Не було жадної річи що її не жертвуваноб мені. Відтручувати ті упереджуючі ласки було з моєї сторони невдячністю. Того зробити я не міг. Маю про це най-гарніші спомини й живу вдячність. Але власне ті ласки неустанно пригадувати мені привілеї і ріжниці, тоді коли я надіявся в СРСР рівности. Які думки міг викликати в мене бенкет, устроєний на мою честь (від якого я не міг відмовитися), коли денний заробіток акордових робітників, з якими я перебував, утікаючи від офіціальних прийять і на-гляду, виносив 4 до 5 рб. денно,—бенкет подібний до інших, що відбу-ваються майже кожного дня. Перекуски подавано в такій кількості,

що я був наїджений по уха, заки розпочався правдивий обід — учта за шести страв, що тягся понад дві години й був зовсім убійчий. Кілько то мусіло коштувати! Я не бачив ніколи рахунку, не можу отже докладно означити, але один з моїх товаришів, що знав добре ціни, твердив, що кожний бенкет, з лікерами й винами мусив коштувати більше як 300 рб. на особу. Нас було шість з провідником сім, ще раз стільки приймаю часто нас осіб, деколи навіть більше.

Протягом цілої подорожі — точно сказавши — не були ми гостями уряду, але багатого Союзу Радянських Письменників. Коли думаю про видатки, що їх Союз мав за нас, сумніваюсь, чи золота жила, котру я полишив йому в формі моїх авторських прав, вистарчила на їх покриття.

Ясно, раховано на інший вислід, так великих видатків. Думаю також, що розчаровання, яке дала мені відчути „Правда“ (московська — прим. ред.), походить почасти звідси, що я не дуже „оплатився“.

* * *

Запевняю, вас, що в моїй радянській подорожі було щось трагічного. Повний ентузіазму й переконання про слушність справи, я приїхав, щоб подивляти новий світ, а ту-хотять мене одурити — жертвують мені всі привілеї, що наповнювали мене відразу у тім устрою.

— Ви нічого не розумієте — сказав мені один досконалий знавець марксизму, — скільки разів треба вам повторяти, що комунізм протиставиться визискови людини людиною. Коли то буде осягнене, то можете бути багатий як Алексей Толстой, або оперовий співак, щоб тільки ви здобували маєток власною працею. В вашій погорді й ненависти до грошей і до власности бачу гідний до пожалування пережиток ваших перших християнських ідей.

— Може бути.

— Признайте, що вони не мають нічо спільного з марксизмом.

— Вибачайте на жаль!...

* * *

Як довго є людина пригноблена, як довго гнете її примус суспільного нерівности, можна много сподіватися по тім, що в ній є, а що не має можливости розвинути. Так само очікується часто великих річей від Чудесних дітей, котрі — коли доростуть — стаються звичайними дітьми. Часто попадаємо в оману, що народ складається з ліпших людей чим та решта людськості, що нам спричинила розчаровання. Думаю, що однак народ є менше „зіпсутий“, але що гроші зіпсулиб його, як усі інші. Бо дивіться що діється у СРСР, та нова буржуазія, котра твориться, має усі хиби нашої буржуазії. Ще не вийшла з нужди, а вже ненавидить нуждарів. Захланна всіх дібр, яких так довго не мала, знає як до того взятися, щоб їх здобути й задержати. „Чи то на правду ті самі люди, що зробили революцію? Ні, то ті, що знеї користають“ —

писав я у моїм „Повороті з СРСР“. Можуть бути записані до партії, але в серці не мають нічого з комуніста.

* * *

Нужда в СРСР в зле виджена. Укривається, якби була винна всему; не може ждати милосердя або милосерної помочі в засуджена на погорду. За це показуються ті, котрі на нужді збудували свій добробут. Мимо цього видиться много інших, навіт виголоднілих, що в усмінені й котрих щастя — як сказав я — полягає на „довірю, незнанню й надії“.

Причини, що люди, що їх стрічається у СРСР, в веселі, треба шукати рівнож у тім, що ті, що не в веселі, збуджують підозріння, дуже в небезпечно бути сумним, або принайменше показувати смуток. Не Росія в місцем скарги, але Сибір.

* * *

СРСР в досить плідний, щоб дозволити собі на незначний вируб у людськiм інвентарі. Зубожіння тим трагічніше, що непомстожливе. Ті, що зникають і їх зникнення в наказиване, в найвартісніші, може не через свою активну видайність, але через це, що ріжняться і відбиваються від маси. Єдність і суспільність маси можна забезпечити тільки опираються на мірноті, що все стремить іти нище.

„Опозицію“ у СРСР називається вільну критику і свободу думки. Сталін жадав тільки признання і вважав не противників усіх, що йому на приплескують. Часто трапляється, що присвоює собі чиясь ідею за свою, насамперед усуває того, що з нею виступив і робить це, щоб тим легше подати її за свою власну. То в методи, що позваляють йому мати завсігди рацію. У той спосіб укоротці зістануть около нього тільки ті, що не можуть його критикувати, тому, що не мають про ніщо свої думки. Це в питуме для деспотизму: не окружувати себе вартісними людьми, але служками.

Нехай у якійсь справі стануть робітники перед судом і справа їх нехай буде не знаю як слушна, коли однак дирекція хоче їх покарати, то горе адвокатові, що виступить в обороні робітників.

* * *

А тисячі засланих . . . Тих не вміли й не хотіли схилити чола так і до того степеня, як цього було треба.

Не потрібую думати про це, що подумав котрогонебудь дня М. : „До чорта, колись і мене може це саме стрігнути“... Бачу ті жертви, чую їх, відчуваю їх докрущ себе. Їх приглушені крики збудили мене цієї ночі, їхнє мовчанка диктує мені ті слова. З думкою про тих мучеників я писав, а вас це обурювало, але їх мовчазна вдячність — якщо моя книжка до них дійде — має для мене більше значіння, чим похвали й прокляття „Правди“. Ніхто не інтервеніює у справі тих людей. Права преса найвище послужиться їх іменами, щоб атакувати зненавиджений устрій, а ті, що їм лежить на серці ідея справедливости

й свободи, що ведуть боротьбу за Тельмана, люди як Барбюс, Роман Ролян а разом з ними засліплені пролетарські маси, замовкли й мовчать.

Коли обуююся, переконуєте мене (й то ще в імя Маркса), що це резсумніве й незбите зло (говорю не тільки про заслання, але й про нужду робітників, про недостаточні й за високі платні, про відзискані привілеї, про підступне привернення кляс, заник рад і поступенний упадок всего того, що було здобутком 1917 р.), що то зло е конечне що ви інтелектуали, вправні в аргументованню і діалектичних щтучках, приймаєте це зло, як тимчасове й як також провадить до більшого добра. Як інгелігентні комуністи признається, що існують злі річи, але уважаєте, що ліпше їх укрити, бож інших, менше інгелігентних від вас, моглиб вони обурити.

* * *

Нема такої партії, що моглаб мене примусити, щоб я для неї мав виректися правди. Там де є брехня чуюся зле, моїм обовязком є брехню відкривати. Держуся правди і коли партія її покидає, покидаю тим самим партію.

Знаю добре (нераз то ви мені говорили), що з точки погляду марксизму правда не існує; тим менше абсолютна правда; що існує зглядна правда. Ту власне ходить про зглядну правду, яку ви фальшуєте. Думаю, що в справах так важних, намагатися ошукувати інших значить ошукувати самих себе. Ошукуєте народ, а вдаєте, що йому служити. Осліплювати його, значить робити йому прислугу.

Треба бачити справи такими, якими є, а не такими, як ми хотілиб їх бачити.

СРСР не є тим, як ми вірили, мав бути, що заповідав і чим хоче ще видаватися. Завив усі наші надії. Якщо не хочемо їх виректися, мусимо випрямувати їх коли інде.

Політика св. Юра

(Посол Войцеховський проти митрополита Шептицького).

Дивні дива діються тепер на світі, але найдивніші діються все таки на нашому загумінку. Вся так звана патріотична українська преса бє низькі поклони перед митрополитом Андреєм графом Шептицьким, надаючи йому при тій нагоді новий титул: „найбільшого авторитету всієї української Нації без огляду на віроісповідання і місце замешкання“. А все це за те, що на бюджетовій комісії в польському соймі виступив посол Войцеховський проти Шептицького. Крім ріжних політичних закидів найбільше підчеркував згаданий посол зарядження митрополита в справі йорданського свята у Львові. Не будемо тут входити в причини виступу і намірів посла Войцеховського. Для нас найцікавіше те, що Войцеховські вимагають від тих, що перші сказали А.

ч. 5-6

щоби сказали і Б, а пізніше і республіку, все те, що подиктують властью чинників започаткував цю політику, що її нині називають «стидливою нормалізацією». Він же через своїх довірених Децикевичів і свій Католицький Союз штовхнув УНДО на цю дорогу «нормалізації», що її нині репрезентують назовні спілка Мудрий—Целевич. Це не значить, що УНДО не радо пішло на цю дорогу. Ні, тільки УНДО вдавало цю «стидливу» дівчину, що то «радо далаби—але боїться». Тому теж слова Войцеховського немов би Шептицький був не лояльним громадянином Річипосполітої і ворогом нормалізації найбільше розлютили посла Целевича, якого нормалізаційна ревність і лояльність не викликає жадного сумніву навіть у Войцеховського. Кривда нанесена Шептицькому так схвилювала пана Целевича, що ледви міг говорити, але все ж таки розбалакався і в довгій промові відповів Войцеховському.

Наводимо дослівно кілька уступів промови Целевича в бюджетовій комісії: «Посол Войцеховський твердить, що митрополит Шептицький веде протипольську і протидержавну політику і що св. Юр є кузнею протипольської політики. Його твердження є з ґрунту неправдиві».

«Дальше твердить п. Войцеховський, що Митрополит є ворогом нормалізації, і в тому напрямку впливає на підчинене йому духовенство. Твердження п. Войцеховського є виссані з пальця»:

А далі найцікавіше: «Що більше ті тисячні голоси українського населення, які одержав п. Войцеховський при виборах, завдячує він становищу Митрополита до нормалізації».

Виступ п. Войцеховського став притокою для всіх, патріотів — і тих, що за нормалізацією, і тих, що за дещо іншою формою «нормалізації» і тих, що ніби цілком проти, до спільної чолобитні на святоюрській горі. І зібралися біля себе Мудрий, панове з ніби опозиції УНДО і сам «вождь» з ФНЄ Дмитрунь Паліїв і навіть Мілена Рудницька і всі обурювались, представляючи, кожний зокрема графа Шептицького як представника своєї політичної думки. Але вийшло якось дивно, так як у соймі. І там говорив найбільший «нормалізатор» і тут у Львові в імені «делегатії» представники українського організованого життя» говорив не Паліїв, ані Мілена або Д. Левицький, а сам керманіч нормалізації Мудрий, що його орган п. Войцеховського «Воля і Чин» інакше не називає як «учціви». І це цілком зрозуміле. Неоправдано гнівається і то поневчасі Паліїв немовбито Мудрий не мав права говорити в імені всіх тих, що зібралися на святоюрській горі. В митрополичій палаті не протестував провідник ФНЄ, але в своїй газеті мусів, бо і якже би це виглядало, що сам «вождь», «непримиримий борець і т. д.» пішов под команду нормалізатора Мудрого. Але треба задержати факт. Беручи під увагу цілість справи, треба признати, що виграла «нормалізатори» чистої води Мудрий і Целевич, а також і граф Шептицький. Мудрий і Целевич можуть тепер покликуватись, що граф Шептицький із ними, а вони з графом. А сам Шептицький може бути лише вдячний п. Войцеховському за рекляму. Це зрештою Шептицький у сво-

ій відповіді на промову Мудрого сказав а саме: „Позволю собі лише ствердити, що в дечім віддав він (тобто п. Войцеховський) мені правдиву прислугу“. Свою промову скінчив митрополит словами: повторюючи щирю подяку завияви засад Вашої поведінки і Ваших ви. паній панове, почувань“. Яких саме засад поведінки граф не сказав, але, що говорив до Мудрого, то все ясне.

Виступ п. Войцеховського проти Шептицького ні бито за його нелояльність супроти Польщі знайшов також відгомін у рядах тих польських діячів, що разом із митрополитом і ним інспірованими організаціями, перші промощували дорогу нормалізації. У „Політиці“ (давніше „Бунт Млодих“) написав із того приводу п. Ол. Бохенський статтю в обороні Шептицького.

Бохенський пише: „... виступ п. Войцеховського проти митрополита Шептицького є сумним доказом комалетної дезорієнтації нашого сойму в українській справі. Мусимо висловити пересвідчення, що він не орієнтується навіть у найбільш основних політичних елементах українського громадянства, коли приписує митрополитові Шептицькому протипольську ролю. Бо справді є навпаки. Катедра св. Юра є саме вогнищем найбільш реальної, найбільш протибольшевицької, а з другого боку протитерористичної, огже найбільш корисної для польської держави пропаганди“.

Прислужився пан посол Войцеховський, добре прислужився.

Листування Редакції.

ОБСЕРВАТОР — ПРАГА. Матеріяли одержали. За адресу дякуємо. Ви дещо неправильно оцінюєте „Ж. і С.“ Більше уваги. Допис мусимо скоротити. — Привіт.

Т. К. — ВІННІПЕГ. Листа гроші й адреси отримали. Будемо на них посилати. До порад приміняємось. Дякуємо за піддержку. Окремо висилаємо листа.

Н. О. — ТОРОНТО. За лист і привіт дякуємо. Для Л. Н. вислали й вислаємо, та звідтам нема вістки. Решта все добре.

МЕТАЛІСТ — ЛЬВІВ. За привіт дякуємо. Ширший огляд життя робітництва в Америці й Канаді вкортці помістимо.

Я. Р. — М. (ВОЛИНЬ). Одержали в порядку. Дякуємо й до порад приміняємось. Пишіть.

ЧИТАЧ — ЛЬВІВ. За адреси дякуємо. До кіоску ми вислали були 5 прих четвертого числа.

ТОВАРИЩАМ В КРАЮ. Всім, що прислали на прес. фонд складаємо щирю подяку й просимо надалше не забувати про нас.

Щераз просимо всіх наших передплатників і прихильників присилати на адреси своїх знайомих, що моглиб стати нашими передплатниками.

На прес. фонд зложили: Львівська молодь 5.50 зол. 1.— ам. дол.

Передплата річно: в краю 2.00 зл., за границею 1.00 дол. ам.

Видає і за редакцію відповідає: Іван Юрків.

Друкарня і виріб печаток Йоґіфа Мецґера в Самборі.